

KRONIKA

JANEZ BOLJKA. RAZSTAVA V LJUBLJANSKI MALI GALERIJ

Likovna
umetnost

Janez Boljka sodi brez dvoma v krog tistih nekaj pomembnejših slovenskih kiparjev — jedra, po drugi svetovni vojni izšolane avantgardne generacije — ki so s svojim zavestnim odporom proti še vedno prisotnim tradicionalnim in socrealističnim oblikam plastičnega snovanja začeli v petdesetih in na začetku šestdesetih let novo poglavje v zgodovini sodobne slovenske plastične ustvarjalnosti. Čeprav morda ni čisto povsem pretrgal tako z »otipljivo«, klasično plastično volumetrijo kot z motiviko, ki se še vedno giblje v okvirih antropomorfije in zoomorfije — človeške in živalske figuralike — je kipar Janez Boljka odkril povsem specifičen in individualen način likovne interpretacije resničnosti, neke povsem nove in izvirne možnosti organizacije plastičnih oblik v okviru figuralne sheme kot navsezadnje tudi nov način same tehnološke kiparske izvedbe, ki se rahlo zgleduje, kaže notranje sorodstvo s sodobno industrijsko tehnologijo, strojno obdelavo, s postopki, ki omogočajo umetniku skorajda brezštevilne možnosti pri reševanju njegovih plastičnih zamisli; prav v teh postopkih, ki sugerirajo določeno morfologijo, se tudi najbolj zrcali neizbežna realnost našega razvihanega časa, sodobna in do največje možne mere zavtomatizirana industrijsko-potrošniška civilizacija. V nekakšnem »kolažiranju«, asemblažnem sestavljanju — varjenju odvrženih industrijskih izdelkov in polizdelkov ter na novo ustvarjenih, mehko in krpasto, ostrorobo in bodičasto zmodeliranih plastičnih form je umetnik odkril posebno likovno estetiko in vse-

bino, osvojil umetniško govorico, ki mu omogoča, da ustvari svoje prave ekspresivne in dramatične simbolne vizije prihodnjega grozljivega uničenja vsega biološkega. Zvarjene in bogato razčlenjene oblike, ki kot celota kljub svoji navidezni razbitosti osnovnega obrisa in močno strukturalno razburkani, razkrojeni površini — nekakšni razjedeni lupini — še vedno nosijo na sebi bistvene sledi človeške in živalske pojavnosti, so postale svojstven pomnik našega časa, srhljiva plastična analiza njegovih notranjih razkolov, notranjega nemira in tesnobe, ki jo izzivajo neprestane ekološke grožnje in »rožljanje« z atomskim orožjem. Skratka: Boljkov plastični bestiarij, ki nas po svoji formalni in vsebinski zapletenosti spominja nekoliko na bogastvo srednjeveških plastičnih bestiarijev, v teh sugestivnih Boljkovih plastičnih stvaritvah se skriva ne samo začudujoče izvirni način umetniškega pristopanja, marveč tudi globoko humano angažirana sporočilnost.

Problematika živalske figure, s katero se srečujemo, na tokratni Boljkovi razstavi v ljubljanski Mali galeriji, ni nikakršen »novum« v avtorjevem, sicer bogatem plastičnem — pa tudi grafičnem opusu. Živalski svet je za umetnika tista, najbolj prvinska, vitalna moč narave, latentna energija, ki se z onemoglim besom, z divjim parjenjem in medsebojnim spopadanjem, instinktivno bori za svoj goli obstanek, poskuša uiti neizbežnemu uničenju, katerega sledove že kaže razbrazdana in raztrgana površina njihove telesne lupine, grozljiva izvotljenost njihove telesne vsebine. Živalsko moti-

viko — ki nam kaže prenekatero analogije s človeško raso — zasledujemo lahko že vseskozi v Boljkovem kiparskem snovanju, vse od zgodnjih upodobitev »opičjih družin«, ki kot homogeni, zaprti plastični bloki, čuvajo nedotakljivost svojega primarnega življenja, pa do novejših slikovitih in hkrati ekspresivnih upodobitev divjih elementarnih živali, kot sta na primer bik in nosorog, ki vedno izraziteje kažeta svojo oblikovno skrajno razgibano, razbito in razdano zunanjo pojavnost kot prav tako, skozi nasilne perforacije vidno razjedeno in razpadlo notranjost — drobovje in okostje. Živali iz novejšega Boljkovega ciklusa se pojavljajo v izredno širokem diapazonu oblikovnih in vsebinskih možnosti: od oblikovno kompaktnjših plastičnih rešitev — izrazito plastično občutene zasnove konja — do primerov, ko nastopajo živalski liki kot gradnja skrajno dinamičnih in ekspresivnih likovnih elementov, kjer se plastičnim pridružujejo pogosto tudi skoraj slikoviti, grafični in slikarski učinki — menjava bleščečih, svetlo poliranih površin z temnimi, senčnimi partijami, ki jih izzivajo zlasti vdolbine in perforacije. Vse skupaj postaja včasih — to velja zlasti za Boljkove

manjše, »skicozne« plastike — skoraj kot ustvarjalno sproščena igra naključnih sestavin, nekakšen spontan diagram, vivisekcija umetnikovega notranjega miselnega in likovno ustvarjalnega nemira. Vendar, to je samo površen, zgolj zunanji vtis, v sebi pa vemo, da je struktura Boljkove plastične govorice v svojem osnovnem bistvu, v sleherni svoji sestavini, skrajno dognana in pretehtana, nabita z neizmerno umetniško senzibilnostjo in vizionarno-ekspresivno silovitostjo. Rirocerusi in biki, posamično ali med divjim parjenjem in medsebojno borbo, učinkujejo v svoji razgibani pojavnosti naravnost baročno slikovito; bogata menjava mehkih in gladko oblikovanih partij z razbitimi, oblikovno razkosanimi, perforiranimi in ekspresivno naostrenimi plastičnimi strukturami ustvarja presenetljivo, z vitalno mobilnostjo prežeto likovno predstavo.

Razstava najnovejših Boljkovih plastičnih stvaritev z živalsko motiviko nam je pokazala najbolj uspele dosežke umetnikovega zrelega likovnega razmišljanja in iskanj in jih kot takšne lahko vključimo med najpomembnejše dosežke sodobne slovenske plastične ustvarjalnosti.

Franc Zalar

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Sarajevski časopis Lica prinaša v trojni številki (5, 6, 7) dve pesmi Branka Hofmana (*Kopalka* in *Krog v krog*) v prevodu Anamarije Kobal — Paljetak. Za stoletnico Karla Marxa je časopis pripravil anketo in v tej številki objavlja njen prvi del. Rasim Muminović, Davor Rodin in Dimitar Mirčev odgovarjajo na vprašanja, katere so temeljne oporne točke v Marxovi teoriji, ki vzdržujejo njeno živost in vpliv na doga-

janja v sodobnem svetu, kaj jo zavira, katera mesta so v njej najpogostejše zlorabljana in podobno. V članku *Razumniki in hegemonija* je Braco Kovačević prispeval nekaj pogledov na delo Antonia Gramscija.

*

V petdeseti številki mostarskega časopisa Most zasledimo sedem pesmi Edvarda Kocbeka s skupnim naslovom po eni od njih *Med koreninami ležim*. Prevedel jih je Božidar Bagola. Tine Kurent objavlja sestavek *Ferhadija — numerični*